

English, German, and Russian linguistic sources has revealed the lack of an inherently linguistic definition of this term, whose roots can be traced back to its psychological origin. The article discusses distinctive traits of the word association, similar linguistic phenomena and the types of the word association. A new text-based understanding of word association is suggested, as well as a new definition of this term, giving more possibilities for its linguistic research.

Key words: *word association, consociation, colligation, collocation, associative experiment.*

Билык К.А., к. филол. н.

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

К ВОПРОСУ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ОПРЕДЕЛЕНИЯ ТЕРМИНА

«АССОЦИАЦИЯ»

В результате анализа определений термина «ассоциация» в украинно-, англо-, немецко- и русскоязычных справочных лингвистических источниках было установлено, что лингвистическое определение этого термина отсутствует, что можно объяснить его тесной генетической связью с психологической методологией. Рассмотрены основные характеристики ассоциации, подобные ей лингвистические явления и типы ассоциации. Предложен текстоцентричный подход к исследованию ассоциации, а также такое определение этого термина, которое значительно расширяет возможности ее осмысления с помощью лингвистических методов.

Ключевые слова: *ассоциация, консоциация, коллигация, коллокация, ассоциативный эксперимент.*

УДК 811.111'276.2

Борис Д.П., к. філол. н.

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

СЛЕНГ ЯК МЕТАМОВНА ВАРІАНТА В ІСТОРИЧНОМУ ТА

ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТАХ

У статті розглянуто термін сленг із позицій його полісемантичності в англійській, українській, польській, мадярській, галицькій, італійській та

іспаністиці. Уточнено та систематизовано підходи до тлумачення сленгу в англійській мові. Встановлено міжмовні семантичні еквіваленти при номінації рівноцінних англomовному сленгові понять у шести проаналізованих національних лінгвістичних терміносистемах.

Ключові слова: соціолект, лект, сленг в англістиці, сленг в україністиці, сленг у полоністиці, сленг у мадяристиці, сленг у галицистиці, сленг в італістиці, сленг в іспаністиці.

Історичний аспект визначення терміна *сленг* пов'язаний із його тривалою еволюцією в англійській мові – від обмеження вживання носіями-представниками нижчих класів у середині XVIII століття до можливості включення сленгових одиниць в ідіолекти елітаріїв на початку XXI століття.

Метою цієї статті є висвітлення полісемантичності метатерміна *сленг* в історичному та зіставному аспектах.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1. уточнити та систематизувати підходи до тлумачення терміна *сленг* в англійській мові;
2. встановити міжмовні семантичні еквіваленти при номінації рівноцінних англomовному сленгові понять в україністиці, полоністиці, мадяристиці, галицистиці, іспаністиці та італістиці.

Об'єктом дослідження є термін *сленг*. **Предметом** дослідження виступають різні історично та соціально зумовлені семми вказаного терміна в англійському, українському, польському, угорському, французькому, іспанському та італійському спеціальних мовознавствах.

Постійна зміна сутності сленгу як лінгвального віддзеркалення нескінченних соціальних трансформацій зумовлює необхідність розмежування в історичній ретроспективі вузького (соціолектного) та широкого (лектного) розуміння сленгу.

Перші спроби визначення терміна датуються серединою XVIII ст. [19,

с. 437] і пов'язані з його вузьким розумінням як соціолекту, тобто історично оформленої на певній території та системно організованої мовної норми одного чи декількох прошарків класового суспільства [5, с. 165].

У той час сленг тлумачили як кримінальний говір або, ширше, як особливу лексику, вживану будь-якою категорією осіб-маргіналів. Сленгу приписували такі ознаки, як таємність та обмеженість функціонування певною соціальною групою-носієм [11, с. V; 32, с. VII], по суті, ототожнюючи його з таємним говором, або арго [8, с. 35-36].

Обсяг поняття "сленг" розширюється у другій половині XVIII століття. У цей період термін починають паралельно вживати для позначення спеціальної лексики або фразеології за родом занять чи професією, а його атрибутами стають напіввідкритість та соціальна корпоративність [11, с. V].

На початку XIX століття сформувалося широке розуміння сленгу, яке полягає у його трактуванні як *лекту* [34, с. 248], тобто будь-якої форми існування мови, що є гіперонімічною соціолекту.

Лекти, з якими співвідноситься сленг у широкому розумінні, репрезентують три аспекти диференціації мови: нормативний, стильовий та реєстровий.

Сленг у нормативному аспекті розуміється як варіант мови: нестандартний / субстандартний [6, с. 20; 10, с. 7; 11, с. V; 16, с. 24; 19, с. 437; 23, с. 220; 31, с. 3; 32], нелітературний [3, с. 6; 4, с. 4; 8, с. 560; 10, с. 7], ненормативний [7, с. 6; 9, с. 40, 42] або некодифікований [3, с. 6; 15, с. 1084; 26, с. 3083]. Будучи відхиленням від мовного стандарту, сленг задовольняє комунікативні потреби представників різних соціальних груп, які частково відкидають норми літературної мови з метою самоствердження і підкреслення своєї окремішності та самобутності. Обрана комунікативна тактика знаходить відображення в порушенні орфоепічних (неправильна вимова слів), орфографічних (графічні аномалії при написанні сленгізмів, у

тому числі фонетизація орфограм), лексичних (тлумачення структури і семантики слів крізь призму народної етимології, закріплення за одиницями непригаманих їм валентностей як результат синтаксичного калькування) та стилістичних (вживання обценної та табуйованої лексики) норм літературної мови.

У стильовому аспекті сленг трактують як розмовну [11, с. V; 14, с. 196; 15, с. 1084; 17, с. 20; 19, с. 437; 31, с. 20] або фамільярну [10, с. 7] мову. Атрибутами розмовності сленгу постають його груба експресивність, емотивність, жартівлива образність, компресивність та надлишковість. Груба експресивність утілюється в недбалому або зневажливому ставленні мовця до змісту висловлення чи адресата. Емотивність сленгу пов'язана з вираженням за його допомогою мовцем власних емоцій. Жартівлива образність передбачає появу в нейтральних одиниць переносного сленгового значення на основі комічних чуттєвих уявлень мовців про навколишній світ, породжених невідповідністю очікуваного і дійсного. Компресивність слугує виявом мовної економії, оскільки неповнота вираження простежується на лексико-семантичному рівні у процесах графікації, ініціальної абревіації, усичення, а також на фразеологічному та синтаксичному рівнях – у вигляді еліпсису. Надлишковість найяскравіше виявляється у мовній грі, джерелами якої постають дезабревіація, римування сленгу та фонетична мімікрія.

У реєстровому аспекті сленг ототожнюється з неформальною мовою [10, с. 7; 14, с. 200; 17, с. 20; 23, с. 220]. Неформальність сленгу визначається соціальними відношеннями між учасниками комунікації і виявляється у функціях ідентифікації (показує належність носія до конкретної соціальної групи), конспірації (передбачає втаємничення інформації між комунікантами), підкреслення престижу (слугує для акцентування самобутності власної соціальної групи) та протиставлення "своїх" і "чужих" (пов'язана із застосуванням неформального реєстру як ознакою зближення із

членами власної соціальної групи) [1, с. 31; 2, с. 72; 6, с. 18-31; 9, с. 33, 42-44; 27, с. 287].

Паралельне трактування сленгу як соціолекту та форми існування мови породжує логічний парадокс, зумовлений еволюцією самого поняття. Він полягає у співіснуванні в сучасній англійській термінологічній традиції трьох історично зумовлених розуміннь сленгу різного рівня узагальнення: як таємного соціолекту, як професійного соціолекту та як лекту. Оскільки лект і соціолект перебувають у родо-видових відношеннях (соціолект є гіпонімом до лекту), паралельне вживання всіх трьох тлумачень сленгу на одному синхронічному зрізі порушує логіку ієрархічності споріднених понять. Априорі таємний і професійний соціолекти як поняття одного рівня підпорядковуються лекту (формі існування мови) як поняттю вищого рівня. Однак паралельне широке розуміння сленгу як лекту робить поняття "соціолект" та "лект" абсолютно рівноцінними.

Отже, виходячи із системного історично ретроспективного тлумачення англійського *сленгу* через призму понять різного рівня ієрархічності (соціолект → лект), визначаємо його як субстандартний, розмовний, неформальний лект, який розвинувся на основі вторинного відкритого соціолекту.

У зіставному аспекті термін *сленг* характеризується неоднозначністю тлумачення в термінологічних традиціях європейських мов.

Українські дослідники розглядають *сленг* у вузькому розумінні як соціолект, а в широкому – як міську розмовну мову. Таким чином, колоквіальність та урболектність постають онтологічними ознаками сленгу в україністиці. Водночас для англійського сленгу урболектність має факультативний характер, про що свідчать як регіональні характеристики цього явища, наприклад, наявність найменувань понять сільського побуту в новозеландському або південноафриканському сленгах, так і його

професіолектні характеристики, що засвідчує, наприклад, існування фермерського сленгу.

У полоністиці та мадяристиці терміни *slang* та *szleng* відповідно співвідносяться з англійським *slang* частково.

Польські дослідники визначають *slang* як соціолект маргіналів (наприклад, у виразах *slang przestępczy* 'кримінальний сленг', *slang złodziejski* 'злочинський сленг', *slang więzienny* 'тюремний сленг'), а також груп, представників яких об'єднує спільність інтересів (наприклад, *slang żeglarski* 'сленг моряків', *slang żołnierski* 'військовий сленг') або вік (*slang młodzieżowy* 'молодіжний сленг') [12; 20; 28]. Паралельно, щоправда, рідше вживаються також альтернативні найменування, зокрема спеціальна мова (*język specjalny*), соціальний говір (*gwara środowiskowa*), вех (*wiech*), жаргон (*żargon*) та арго (*argot*) [20, с. 118; 30, с. 75].

В угорському мовознавстві побутує трирівнева класифікація сленгів, запропонована провідним фахівцем у галузі угорської соціолектики Т. Кішем, який вирізняє: 1) сленги малих груп (*kiscsoport-szlengek*); 2) сленги великих груп (*nagycsoport-szlengek*), куди належать територіальні сленги (*helyi szlengek*) та спеціальні сленги (*szakszlengek*); 3) змішані сленги (*közszlengek*), які поєднують у собі риси територіальних та спеціальних [21, с. 248-251].

Натомість романські мови послуговуються одиницею *slang* виключно в контексті англійської мови, використовуючи для опису аналогічного власного явища питомі терміни: в галлицистиці – *argot* та *jargon*; в італістиці – *gergo*; в іспаністиці – *jerga*.

Французький термін *argot* використовується сьогодні у трьох значеннях: 1) як мова бандитів, жебраків, повій та сутенерів; 2) як мова будь-якої соціальної групи (тобто соціолект), наприклад, військових, студентів, журналістів тощо; 3) як мовний субстандарт (т.зв. загальне арго (*argot général*) або народне арго (*argot populaire*)). Термін *jargon* натомість

закріплений виключно за мовою різних соціальних груп, об'єднаних професійними інтересами або спільністю дозвілля [18, с. 112].

Італійський термін *gergo* вживається для позначення трьох різних груп соціолектів. По-перше, він стосується професійних соціолектів (*gerghi professionali*), що входять до складу секторальних мов (*linguaggi settoriali*), які в сукупності з технічно-науковими мовами (*linguaggi tecnico-scientifici*) формують, у свою чергу, спеціальні мови (*linguaggi speciali*). Різновидами професійних соціолектів постають банківський жаргон (*gergo bancario*), бюрократичний жаргон (*gergo burocratico*), військовий жаргон (*gergo di caserma*), друкарський жаргон (*gergo tipografico*), журналістський жаргон (*gergo giornalistico*), кінематографічний жаргон (*gergo cinematografico*), політичний жаргон (*gergo politico*), спортивний жаргон (*gergo sportivo*), театральний жаргон (*gergo teatrale*), жаргон телевізійників (*gergo televisivo*). Сюди ж належать і найменування жаргонів непрофесійних груп, об'єднаних спільністю дозвілля, про що свідчить, наприклад, термін *жаргон Інтернет-чати* (*gergo delle chat*). По-друге, номама *gergo* уживається для позначення молодіжного соціолекту (*gergo giovanile*). По-третє, термін охоплює також специфічні таємні соціолекти італійської мови, зокрема сицилійське арго *baccagghiu*, яке існує у двох різновидах – криптолалічному *baccagghiu cupu* (т.зв. "жаргон у жаргоні") та системі жестових і мімічних знаків *baccagghiu mutu*. Початково цей соціолект використовувався сицилійськими мандрівними романами, але згодом набув поширення і серед італійської мафії, не в останню чергу завдяки своїй секретності [25].

Подібним чином, іспанський термін *jerga* вживається для позначення: 1) арго представників злочинного світу (*jerga del hampa*); 2) професійних жаргонів (*jergas profesionales*); 3) субкодів різних соціальних груп (*jergas de grupos sociales*), у тому числі маргіналів (*jergas de grupos marginales*); 4) міського, або загального, сленгу (*jerga común* або *argot urbano*) [24, с. 94].

Перші три значення також рідше передаються терміном *argot*, який фактично дорівнює *соціолекту*, наприклад, у назвах словників Л. Бессеса [13], В. Леона [22], Х.С. Саез [29]. Специфічні соціолекти іспанської мови включають челі, пасота та кальенте. Мадридський жаргон челі (*cheli*), знаний серед іспанців, у першу чергу, завдяки своїй дисфемістичності, є правонаступником херманія (*germania*) – аргі іспанських злочинців XV-XVI століття. Челі набув особливої популярності в останню чверть XX століття, мігрувавши із середовища контркультурних елементів у молодіжний жаргон (*jerga juvenil*), а з появою Інтернету – в жаргон Інтернет-чатів та -форумів. Найменування пасота (*pasota*) з'явилося в іспанській культурі мейнстріму на початку 1980-их років для позначення похідних від хіпі субкультур, у першу чергу панків, а згодом поширилося на всю молодь, яка притримується ідеології соціальної байдужості та ледарства і послуговується власним характерним сленгом. Під кальенте (*caliente*) розуміють англіцизми сексуальної сфери, які активно проникають в іспанську мову [33, р. 84-86].

Отже, варіантність інтерпретації сленгу як метамовного маркера в історичному аспекті пояснюється як еволюцією самого поняття в англійській традиції, так і неоднаковою оцінкою статусу його носіїв суспільством у різні періоди розвитку останнього. Варіантність інтерпретації сленгу в зіставному аспекті пов'язана з різною хронологією запозичення цього терміна європейськими мовами, що забезпечило формування власних специфічних традицій його тлумачення в україністиці, полоністиці, мадяристиці, галлицистиці, італістиці та іспаністиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Беликов В. И.* Социоллингвистика : учебник для вузов / В. И. Беликов, Л. П. Крысин. — М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2001. — 439 с.
2. *Бондалетов В. Д.* Социальная лингвистика / Василий Данилович Бондалетов. — М. : Просвещение, 1987. — 160 с.
3. *Грабовий П. М.* Когнітивні параметри українського молодіжного сленгу : автореф.

дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / П. М. Грабовий ; Київ. нац. ун-т імені Т. Шевченка, Ін-т філол. — К., 2010. — 18 с. 4. *Клименко О. Л.* Поповнення словникового складу сучасної англійської мови з нелітературних підсистем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / О. Л. Клименко. — Харків, 2000. — 19 с. 5. *Маковський М. М.* Английская диалектология. Современные английские территориальные диалекты Великобритании / Марк Михайлович Маковський. — М. : Высш. школа, 1980. — 191 с. 6. *Мосенкіс Ю. Л.* Феномен українського молодіжного сленгу (сутність, розвиток, контакти) / Ю. Л. Мосенкіс, П. М. Грабовий, О. С. Фурса. — К.; Умань : ПП Жовтий, 2008. — 220 с. 7. *Потятиник У. О.* Соціолінгвістичні та прагмастилістичні аспекти функціонування сленгової лексики (на матеріалах періодики США) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / У. О. Потятиник ; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. — К., 2003. — 21 с. 8. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, 2006. — 716 с. 9. *Ставицька Л. О.* Арго, жаргон, сленг : соціальна диференціація української мови / Леся Олексіївна Ставицька. — К. : Критика, 2005. — 464 с. 10. *Щур І. І.* Українськомовний комп'ютерний сленг : формування і функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / І. І. Щур; Київ. нац. ун-т імені Т. Шевченка, Ін-т філол. — К., 2006. — 20 с. 11. *Ayto J.* The Oxford Dictionary of Modern Slang / J. Ayto, J. Simpson. — New York : Oxford University Press, 2005. — 324 p. 12. *Bartmiński J.* Współczesny język polski / Jerzy Bartmiński. — Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001. — 695 s. 13. *Besses L.* Diccionario de argot español ó lenguaje jergal gitano, delincuente profesional y popular / Luis Besses. — Valladolid : Maxtor, 2011. — 273 pp. 14. *Blake B. J.* Secret Language / Barry J. Blake. — Oxford, New York : Oxford University Press, 2010. — 328 p. 15. *Bussmann H.* Routledge Dictionary of Language and Linguistics / Hadumod Bussmann. — London, New York : Routledge, 2006. — 1304 p. 16. *Coleman J.* The Life of Slang / Julie Coleman. — Oxford, New York : Oxford University Press, 2012. — 354 p. 17. *Eble C. C.* Slang and Sociability : In-Group Language among College Students / Connie C. Eble. — Chapel Hill, London : The University of North Carolina Press, 1996. — 240 p. 18. *Haensch G.* Los diccionarios del español en el siglo XXI / Günther Haensch, Carlos Omeñaca. — Salamanca : Ediciones Universidad de Salamanca, 2004. — 400 pp. 19. *Hughes G.* An Encyclopedia of Swearing / Geoffrey Hughes. — London, New York : Routledge, 2006. —

573 p. 20. *Janocha M.* Język jako narzędzie identyfikacji / M. Janocha // *Ogrody Nauk i Sztuk. Rocznik 2016 / A. Kobylarek (red. nac.).* — Wrocław, 2016. — 6. — S. 117—120. 21. *Kis T.* Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához / Tamás Kis. — Debrecen : A Debreceni Kossuth Lajos tudományegyetem magyar nyelv- és nyelvészeti intézetének kiadványai, 1997. — 296 l. 22. *León V.* Diccionario de Argot Español / Víctor León. — Madrid : Alianza Editorial, 1992. — 157 pp. 23. *Lighter J. E.* Slang / J. E. Lighter // *The Cambridge History of the English Language. Volume VI : English in North America / Ed. by J. Algeo.* — Cambridge : Cambridge University Press, 2001. — P. 219—252. 24. *López A.Á.* El Burón. La jerga de los vendedores y albarberos ambulantes de Forniella / Alejandro Álvarez López. — Ponferrada — Uviéu : Instituto de Estudios Bercianos — Academia de la Llingua Asturiana, 2005. — 177 pp. 25. *Palermo F.* Varietà sociali nell'italiano contemporaneo: i gerghi come sottocodici non tecnici / Francesca Palermo. — Castelfranco Veneto : Panda Edizioni, 2016. — 118 p. 26. *Partridge E.* Origins : A Short Etymological Dictionary of Modern English / Eric Partridge. — London, New York : Routledge, 2006. — 4218 p. 27. *Partridge E.* Usage and Abuse / Eric Partridge. — Middlesex : Penguin Books, 1969. — 380 p. 28. *Pawelec R.* Młodzieżowy słownik wyrazów obcych i trudnych / Radosław Pawelec. — Warszawa : Wilga, 2003. — 371 s. 29. *Sáez J.S.* Diccionario de argot / Julia Sanmartín Sáez. — Madrid : Espasa-Calpe, 1998. — 877 pps. 30. *Smólkowa T.* Neologizmy we współczesnej leksyce polskiej / Teresa Smólkowa. — Kraków : Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku, 2001. — 194 s. 31. *Sornig K.* Lexical Innovation : A Study of Slang, Colloquialisms and Casual Speech / Karl Sornig. — Amsterdam : John Benjamins, 1981. — 127 p. 32. *Spears R.* Slang and Euphemism / Richard Spears. — New York : Jonathan David Publishers, Inc., 1981. — 448 p. 33. *Villarín J.* Jerga a cuatro bandas : El cheli, el pasota, el caliente y el drogata / Juan Villarín // *Interviú.* — # 232. — 1980. — Págs 84-86. 34. *Wales K.* A Dictionary of Stylistics / Katie Wales. — London, New York : Routledge, 2014. — 496 p.

Стаття надійшла до редакції 17.09.18 р.

Borys D.P., PhD.

Kyiv National Linguistic University, Kyiv

**SLANG AS A METALANGUAGE VARIABLE IN THE HISTORICAL AND
COMPARATIVE ASPECTS.**

*The article examines the term **slang** in the light of its polysemantic nature in English,*

Ukrainian, Polish, Hungarian, French, Italian, and Spanish language studies. Approaches to defining slang in English are specified and systematized. Interlingual semantic equivalents utilized to name English slang counterparts in the other six analyzed national language terminological systems are established.

Key words: *sociolect, lect, slang in English language studies, slang in Ukrainian language studies, slang in Polish language studies, slang in Hungarian language studies, slang in French language studies, slang in Italian language studies, slang in Spanish language studies.*

Борис Д.П., к. филол. н.

Київський національний лінгвістический університет, Київ

СЛЕНГ КАК МЕТАЯЗЫКОВАЯ ВАРИАНТА В ИСТОРИЧЕСКОМ И СОПОСТАВИТЕЛЬНОМ АСПЕКТАХ

В статье рассматривается термин сленг с позиций его полисемантической в англистике, украинистике, полонистике, венгристике, галлицистике, италистике и испанистике. Уточняются и систематизируются подходы к толкованию сленга в английском языке. Устанавливаются межъязыковые семантические эквиваленты при номинации равноценных англоязычному сленгу понятий у шести проанализированных национальных лингвистических терминосистемах.

Ключевые слова: *социолект, лект, сленг в англистике, сленг в украинистике, сленг в полонистике, сленг в венгристике, сленг в галлицистике, сленг в италистике, сленг в испанистике.*

УДК 81'271.14=161.2

Дяків Х.Ю., к. філол. н., доц., докторантка,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м.Львів

ТИПОЛОГІЯ КОМУНІКАТИВНИХ НЕВДАЧ У ВІДЕОІНТЕРВ'Ю УКРАЇНСЬКОЮ І НІМЕЦЬКОЮ МОВАМИ

Статтю присвячено дослідженню комунікативних невдач у мовленнєвому жанрі відеоінтерв'ю в українській і німецькій лінгвокультурах. Визначено тематику відеоінтерв'ю (спорт, політика і культура) і типи комунікативних невдач з урахуванням